

Crítiques

Gaudí, un arquitecte genial i indignant

La Butxaca reuneix a 'Gaudí, Maillol, Dalí' tres 'homenots' fonamentals de Josep Pla amb pròleg d'Enric Casasses

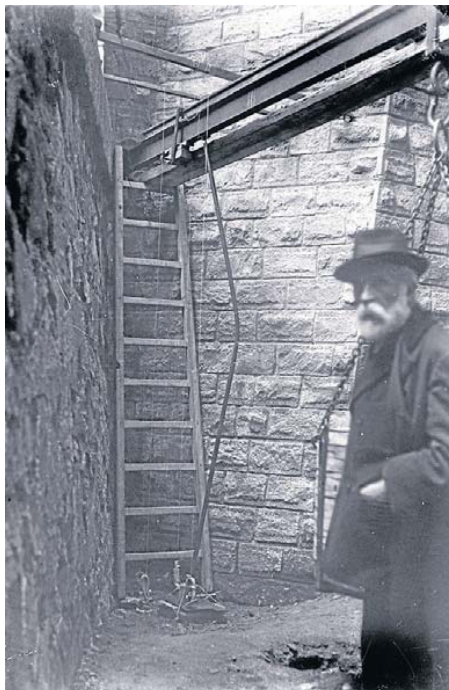
GAUDÍ, MAILLOL, DALÍ

Josep Pla
La Butxaca
170 pàg. / 10,95 €

Jordi Nopca

"Sobre Gaudí, us diré que hauria estat l'home –l'únic home del món– capaç de fer la catedral de Nova York si aquesta ciutat hagués considerat indispensable tenir la catedral proporcionada al seu volum i al seu esperit. Gaudí és l'últim arquitecte espiritualista, de sensibilitat religiosa, de la història de l'arquitectura". Aquestes paraules de Josep Pijoan –arquitecte, crític i historiador de l'art– sobre Antoni Gaudí es poden llegir a l'*homenot* que Josep Pla va dedicar a l'artífex de la Pedrera i la Sagrada Família.

Publicat per primera vegada el 1960 al vintè volum de les obres completes de Selecta i modificat "molt substancialment", segons recorda l'editor Jordi Cornudella, gairebé una dècada més tard, a la versió que se'n pot llegir a l'obra completa de Destino (1969, volum 11), el retrat de Gaudí acaba de tornar a llibreria acompanyat de dos altres textos fonamentals del palafregellenc, *Aristides Maillol, escultor* i *Salvador Dalí, una notícia*, tots dos escrits a finals de la dècada dels 50. *Gaudí, Maillol, Dalí* (La Butxaca, 2024) inclou un pròleg d'Enric Casasses que comença així: "A l'obra o a les obres de Josep Pla la seva persona i la seva perso-

ARXIU HISTÒRIC DEL COAC

nalitat sempre hi són ben visibles, podríem dir, ja s'ha dit, que tot el que ha escrit són unes memòries molt completes, molt poblades, i també que sempre escriu en primera persona, tant si descriu com si inventa". Per descriure l'estil de l'autor, Casasses acut a una cita del mateix Pla a *Girona, un llibre de records* (1952), presentat com el relat autobiogràfic d'un company de col·legi i institut: "La frase és clara i té relleu, l'adjectivació és precisa, arriscada i divertida. A cada paràgraf l'autor hi fa acte de presència d'esperit".

Pobre i amb conviccions profundes

De Pla, Casasses comenta que "sabia fer xerrar gairebé a tothom", i un bon exemple del seu mètode el trobem al retrat de Gaudí. A partir de les vicissituds de la llarga, i encara oberta, construcció de la Sagrada Família, apel·la a nombrosos fonts que l'ajuden a oferir una imatge polièdrica de l'arquitecte: a més de Josep Pijoan, hi apareixen el pintor i crític Feliu Elias; un tal senyor Vilaplana, amb qui Gaudí va coincidir a Vic durant una estada de repòs, i fins i tot el propietari d'una confiteria d'Astorga, ciutat on l'arquitecte va projectar el Palau Episcopal, aixecat entre el 1899 i el 1915. L'*homenot* dedicat a Antoni Gaudí explica el seu trajecte des de l'anticlericalisme cap a la devoció cristiana, detalla els atzars que van fer possible que s'acabés ocupant de la Sagrada Família –els seus ulls blaus hi van tenir un paper decisiu– i no oblidat que durant la Guerra Civil "la tomba de Gaudí fou violada" i es van perdre les maquetes i tot el material en relació al temple. "S'hauria d'haver salvat l'herència creadora, arquitectònica i genial del gran arquitecte", lamenta Pla.

L'autor d'*El quadern gris* dedica les últimes pàgines de l'*homenot* a recordar la dedicació "total, absoluta" de Gaudí al projecte, fet que el va col·locar "dins un sistema econòmic caracteritzat per un esllanguiment aclaparador". Enric Casasses recorda que a *Barcelona, una discussió entranyable* (1966), durant els últims anys de la seva vida "Gaudí duia un rosegó de pa sec a la butxaca, anava vestit com un pobre miserable, i només li faltaria allargar la mà perquè et vinguessin ganes de donar-li una monedeta". Però llavors citava unes paraules que li va dir l'escultor Josep Llimona en relació a l'arquitecte, en què remarca que quan es posava a parlar es transformava i es revelava com un home de "conviccions profundes", que deia "coses tan noves i tan enormes" que feia que "sobretot la gent saturada de llocs comuns i de ximpleries" s'indignés "desaforadament" amb ell. ✎

El país de les receptes de cuina

'Dolça a la Torre de Fang' d'Antoni Veciana recorda les millors novel·les històriques

DOLÇA A LA TORRE DE FANG

Antoni Veciana
La Segona Perifèria
192 pàg.
18,50 €

Marina Espasa

El que ha aconseguit Antoni Veciana amb la seva segona novel·la és força prodigiós: el que podria ser només una concatenació de llegendes i contes populars més o menys retocats i disfressats esdevé, gràcies a una malla molt ben travada, una alternança de veus narratives juganera i subtil i una oïda finíssima, un relat que recorda les millors novel·les històriques (penso en la darrera de Maggie O'Farrell, per exemple, sobre la pintora florentina amb el marit terrorífic) o els millors *romans* medievals, dels quals beu en forma i en fons: benvinguda sigui

l'enèsima reformulació del conte del cor menjat, que té desenes de versions repartides per tota l'Edat Mitjana europea i que ara en té una de ben contemporània, delicada i també fosquíssima, que passa a la Barcelona del segle XII.

Què explica *Dolça a la Torre de Fang*? Doncs la biografia de Dolça, comtessa de Provença, la pubilla d'un comtat a qui els pares prometen a un comte català, Ramon Berenguer III. Escrita a la manera de les *Vides* dels trobadors, que eren uns textos que explicaven, amb més o menys imaginació, la vida dels poetes que amenitzaven els banquets dels nobles provençals, i composta per tot un seguit de rondalles i contes que es van succeir els uns als altres, ja sigui en boca de criades, germanes, la mateixa Dolça o algun trobador, la història va traçant les aventures i desventures des del casament entre Dolça i Ramon Berenguer fins al que podríem dir-ne el divorci, que acaba molt malament. Dolça va ser la tercera esposa de Ramon Berenguer III, que així esdevenia comte de Provença, però a la novel·la de Veciana Dolça també té un amant, el cavaller Guillem de Guarda-Sang, i és un pecat que el seu marit no li pot perdonar. La venjança no cal dir que té un rerefons culinari. En un passatge memorable, la

comtessa acusa Ramon Berenguer de ser d'un país que només escriu receptes de cuina: cal llegir entre línies, així com quan s'afirma que Barcelona no té ni un sol trobador digne d'aquest nom: "Els poetes palatins de Barcelona haurien rebut una pluja de tronxos i peles en qualsevol mercat provençal on haguessin gosat rotar els seus versos". Poetes de Barcelona: defenseu-vos!

Una torre gairebé fantàstica

La Torre de Fang és una masia medieval que encara existeix, tot i que tapiada, al barri del Clot de Barcelona. Segons la llegenda, feia de refugi de Dolça i de lloc on es trobava amb l'amant. La novel·la no la descriu amb exactitud, sinó que dibuixa una torre literalment de fang, envoltada de boires i gairebé fantàstica. És un exemple de l'operació literària que fa Veciana: barrejar punts de vista i veus narratives en un mateix paràgraf, aplicar la ironia postmoderna a un relat medieval, recobrir unes tradicions antiquíssimes amb un mantell de modernitat, i la figura que en resulta és tan esplendorosa com ho era Dolça el dia del seu casament amb la túnica porpra de seda damasquinada. ✎